

בע"ה

שבת א' הכהן רפפורט

כא טבת תשע"א

שיעור מיוחד כתבי רבי צדוק הכהן מלובלין
הדרכות
מידות רעות – טובות

ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם כי הנחש היה לו שתי בחינות כי הנחש ממית וכתוב (במדבר כ"א, ט') אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי, וכן תלמיד חכם שדבוק בתורה צריך להיות נוקם היינו בחינת גבורה ונוטר היינו בחינת נטירה ושמירה שהיא בחינת החסד כי התלמיד חכם דבוק בתורה ובתורה יש גם כן שתי בחינות אלו זכה נעשה לו סם חיים לא זכה וכו' (יומא ע"ב ב) וכן תלמיד חכם צריך שיהיה לו שתי בחינות אלו בחינת גבורה ובחינת חסד והנה משה היה עניו מאוד והיה מתגבר בו בחינת חסד מאוד ולכך היה המופת הראשון שהראה לפרעה שנהפך המטה לתנין והראה לפרעה שיש לו שתי בחינות אלו ויהיה נגוף ורפוא לישראל רפוא ולמצרים נגוף בשתי הבחינות אלו, והוא שאמר וידבר אלהים אל משה היינו שדיבר שיהיה לו בחינת אלהים ולכך נאמר וידבר לשון קשה ויאמר אליו אמירה היא רכה והיינו שיהיה לו גם בחינת חסד כדי נגוף ורפוא נגוף למצרים ורפוא לישראל והבן:

• דגל מחנה אפרים שמות, תצוה

נבאר משנה פרק ג' דראש השנה (כ"ט א) כיוצא בו עשה לך שרף ושים אותו על נס (במדבר כ"א, ח') וכי נחש וכו' והספיקות רבו וכו' קודם לזה אמר בפסוק (שם, ד') ותקצר נפש העם בדרך וידבר העם באלהים ובמשה וגו' וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו וגו' ויתפלל משה וגו' ויאמר ה' עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוד וראה אותו וחי ויעש משה נחש נחשת וגו'. לבאר המשך הפסוקים דאיתא בש"ס פרק ב' דיומא (כ"ב ב) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם ופריך והא כתוב לא תקום ולא תטור ומסיק הא דמפייסין וכו', והנה רבו הפירושים שם הריטב"א פירש לחלק בין מילי דשמיא ובין מילי דעלמא ומהרש"א והרי"ף יעוין שם, ולי נראה לדקדק כפל שאינו נוקם ונוטר וכי תימא משום דתרי מילי נינהו כדמפרש בש"ס (שם כ"ג א) איזה נקימה השאילני קרדומך וכו' קשה יאמר

• שבת סג, א

ואמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא – הגריהו על מתניך (סדנא נז, ספוך ליהנות מתלמודו), אם עם הארץ הוא חסיד – אל תדור בשכונתו (שאינו יודע צדקו מנות, ואין חסידותו שלם, וסופך ללמוד ממנו).

• יומא כב, ב – כג, א

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש – אינו תלמיד חכם. – והכתיב לא תקם ולא תטור! – ההוא בממון הוא דכתיב. דתניא: איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה? נקימה, אמר לו: השאילני מנגלך, – אמר לו: לאו. למחר אמר לו הוא: השאילני קרדומך! – אמר לו: איני משאילך, כדרך שלא השאלתני – זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדומך! – אמר ליה: לא. למחר אמר לו: השאילני חלוקך! – אמר לו: הילך, איני כמותך, שלא השאלתני – זו היא נטירה. – וצערא דגופא לא? והא תניא: הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין – עליהן הכתוב אומר – שופטים ה' – ואהביו כצאת השמש בגברתו! – לעולם הנקיש ליה בליביה. – והאמר רבא: כל המעביר על מדותיו – מעבירין לו על כל פשעיו! – דמפייסו ליה ומפייס.

• דגל מחנה אפרים שמות, וארא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב). צריך להבין בזה בשינוי הלשון שפתח וידבר אלהים וסיים ויאמר, ויש לומר בזה אשר חנני ה' ברחמי וברוב חסדיו כי ידוע שכל המכות שהיו למצרים היה נגוף ורפוא נגוף למצרים ורפוא לישראל, ולכך היה המופת הראשון שאמר לו הקדוש ברוך הוא כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת כי כן דרך כל הרשעים שואלים אות או מופת, ואמר השלך את המטה ויהי לתנין כמו שאמר הרב הקדוש מו"ה יעקב יוסף הכהן ז"ל על הגמרא (יומא כ"ב ב) כל תלמיד חכם שאינו נוקם

בית המדרש
BEIT HAMIDRASH

אוניברסיטת בר-אילן
רמת גן 52900
70: 03-5318479
07: 03-7384023

Bar-Ilan University
Ramat Gan 52900
Tel: 03-5318479
Fax: 03-7384023

E-mail: yeshiva@mail.biu.ac.il
http://www.mgl.org.il

לא תוכל לנטור לכך לא תקום ואז אתה נקי שלא יענש עבודך וקל להבין:

ובזה מבואר כוונת הש"ס וכי נחש ממית ומחיה אלא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה שהוא התלמיד חכם ומשעבדים את לבם כי נשבר לבם מחמת יראה קל וחומר שהם יראים מאביהם שבשמים כי הירא מתלמיד חכם שקראו הכתוב (מלכים - ב ב, י"ב) אבי אבי רכב ישראל כאילו ירא מאביו שבשמים ועל ידי זה יראת ה' תוסיף ימים וקל להבין:

• יושר דברי אמת לקוטים

יומא כ"ג. כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש, ר"ל שאין לו הנאה כנחש כמ"ש [תענית ח'] שאלו לנחש מה הנאה יש לך כשאתה נושך ע"ד [קהלת י'] אם ישוך הנחש בלא לחש:

• צדקת הצדיק את מז

כל הכוחות הנמועות בכל נפש מישראל אין לחשוב שהוא רע גמור ושצריך להיות הפכו כי אין לך שום מדה וכה שאין בה צד טוב גם כן רק צריך שישתמש בה כפי רצון השם יתברך ואם אינו כפי רצון השם יתברך גם המדות טובות, רעות. כמו שאלו שנענש בעבור הרהמנות, ובגישין (נ"ו א) ענותנותו של ר' זכריה בן אבוקלם ההריבה וכו', ולהיפך אמרו ז"ל (שבת ס"ג א) אם ראית תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הגררו וכו' ונחש הוא שורש הרע בכעס. ובתלמיד חכם רצה לומר אשר כל מגמותיו רצון השם יתברך אדרבה הוא טוב מאוד, על דרך שאמרו ז"ל (בראשית רבה ט' ז') טוב מאוד זה יצר הרע. וכן בגאון (פרק קמא דסוטה ה' א) בשמתא מאן דלית ביה:

ולכן הנביאים היו מייילים על אבדן האומות (ירמיה מ"ה ל"ז) לבי למואב וגו' וכיוצא, וחז"ל שבחום על זה במדרש רבה (ריש פרשת בלק כ' א) ובודאי לא חשו על איבוד גופם כי באבוד רשעים רנה [ואולי יהיה לבי על דרך שאמרו ז"ל (שיר השירים רבה ה' ב') הקדוש ברוך הוא לכן של ישראל שנאמר (תהלים ע"ג כ"ז) צור לבבי. ואמרו ז"ל (מגילה י' ב) הוא אינו ששן רק ידוע כל אומה הוא כח מיוחד, שבעים אומות ושבעים כוחות בנפש, וביום ההוא יגדל המספד באבדן היצר הרע גם כן כמו שאמרו בסוכה (נ"ב א) כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל וכו', ואז יהיה בכלל. ואבדן אומה פרתית הוא איבוד ממשלת אותו כה פרטי:

וועל דרך שנתאונן קהלת וכן חז"ל שילחי שבת (קנ"ב א) על הילדות ואף על פי ששנינו (קנים ג' ו') זקני תלמידי חכמים וכו' דעתן מתיישבת וכו' ובשמות רבה (סוף פרשה ה' ט') מחשיבות הזקנים, וכן בכמה מקומות. אלא שפסק החמדה והיצר הרע. וכה בלעם בחציפות שלמדו ממנו חז"ל (סנהדרין ק"ה א) והוא היה ראשית גוים דוגמת משה רבינו ע"ה בישראל כמו שאמרו ז"ל (זוהר ח"ג קצ"ג ב), לכך הכה שהשיג יתוקן בישראל באחרית הימים ובעקבי משיח אז חוצפא יסגא יתגדל ויהיה במעלה:

החמור ואתי הקל במכל שכן וכי תימה הא בפסוק כתיב כך וקשה גם כן לשון כפל. זה אינו דשם צריך לכתוב שלא תתן לבעל דין לחלוק מה שאין כן בש"ס קשה:

ונראה לי דמצינו בשיר השירים (ח', י"א) ומאתים לנוטרים את פרוי הרי כי נטירה היא שמירה ונקימה היא ההיפוך והנה שני הפכים אלו מצינו בנחש שעשה משה שהיה ממית והיה מחיה כמו שאמרו בש"ס הנ"ל (ראש השנה כ"ט א) וכי נחש ממית ומחיה אלא כל זמן וכו' והענין יבואר על ידי המשך הפסוקים הנ"ל התורה נקרא דרך כי מורה דרך להולכים בה וכמו שנאמר (בראשית י"ח, י"ט) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט:

וזהו שכתוב ותקצר נפש העם בדרך כי שנאת אנשי המונים לתלמידי חכמים היא מחמת טורח דרך התלמיד חכם בתורה ועבודה וקדושתן והם בהפקירא ניחא להו מחמת זה שונאים גם לתורה שניתנה על ידי משה מפי הגבורה וקצו נפשם בדרך ה' לכך וידברו באלהים ובמשה כי התלמיד חכם נקרא אלהים אשר ירשיעון אלהים (שמות כ"ב, ח') וכל זמן שדיברו סרה וחרחרו ריב עם אלהים הדומה למשה שהיה עניו הנעלבין ואינם עולבין וכו' סברו שהותר הרצועה באפיקורסותן נגד התלמידי חכמים שלא קבלו עונש עבודן סברו שאין הקדוש ברוך הוא מקפיד על כבוד התלמידי חכמים. לכך וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים הם התלמידי חכמים השורפים בהבל פיהם בתורה ותפילה את כל הקוצים בכרם והוא על דרך שכתב ברית מנוחה ויקרא שם המקום תבערה כי בערה בס אש ה' (במדבר י"א, ג') עיין בכתבי מזה, וכמו שכתוב (עובדיה א', י"ח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש והיינו על דרך הנ"ל ועל ידי שנתגלגל חטא של ראשונים שפגעו בכבוד של אלו התלמידי חכמים הנקראים נחשים השרפים או שנקראו על שם טבע האש העולה למעלה כך תלמיד חכם שהוא גדול דעה וינשכו בעם לנקום ולנטור כנשיכת נחש ואז וינשכו בעם וימת עם רב אותיות מערב רב שזולזלו בכבוד התלמידי חכמים הראשונים ונעשו בהם נקמה על ידי אלו תלמידי חכמים שנקראים נחשים השרפים והרגישו בזה ויבואו אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ובך וגו' ויאמר ה' עשה לך שרף וגו' וראה אותו וחי וגו' כי ראייה אותיות יראה והיא על דרך שכתבתי בפסוק (תהלים נ"ה, ה') לבי יחיל בקרבי ואימות מות נפלו עלי, והרפואה לזה כי יראה ורעד יבוא בי כמו משל לזה שהיה לו ריבוי דמים והרפואה על ידי חרדה ויראה שנסתלקו הדמים יעוין שם, כך והיה כל הנשוך וראה אותו ונתירא כי יראת התלמידי חכמים הוא מורא ה' יתברך כמו שכתוב (דברים י', כ') את ה' אלהיך תירא זו תלמידי חכמים (פסחים כ"ב ב) ואז ניצל על ידי יראת ה' מכל מיני יראה ונעשה מן ערוד הממית רעד ועל ידי זה ניצול וזה שכתוב (משלי י', כ"ז) יראת ה' תוסיף ימים וקל להבין:

נמצא כי תלמיד חכם הנקרא נחש ממית למדבר בו סרה והוא המחיה על ידי ראייה שהוא יראה מתלמידי חכמים וכו' וזה שאמרו כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר רצה לומר שאינו במדריגה זו שיכול לנקום לחוטא נגדו וחוזר ויכול לנטור ולהצילו למפייסו אינו תלמיד חכם כי צריך שיהיה כמו תלמיד חכם שנקרא נחש הממית וחוזר ומחיה אותו החוטא הנשוך על ידו וכמו שכתוב והיה כל הנשוך וראה אותו וחי כי ודאי זה התלמיד חכם יש בו יראת ה' והירא ממנו הוא בכלל את ה' אלהיך תירא ובא לשלול התלמיד חכם שאין בו יראה וזה שאמר הכתוב (ויקרא י"ט, י"ח) לא תקום ולא תטור שלא תנקום ולא תצטרך שוב לנטור אותו להתפלל עליו שיחיה פן